De Ronde Tafel Conferentie van 1983

Het cruciale moment voor de toekomst van Aruba

Dat Aruba sinds 1986 een apart land is binnen het Koninkrijk der Nederlanden, onder de noemer *Status Aparte*, moge bekend worden verondersteld. Minder algemeen bekend is dat de knoop daaromtrent werd doorgehakt tijdens de Ronde Tafel Conferentie (RTC), die twintig jaar geleden, van 7 tot en met 12 maart 1983 in Den Haag werd gehouden.
Tot dan toe maakte Aruba deel uit van de Nederlandse Antillen. Bekende politici, zoals Betico Croes, Nelson Oduber, Hendrik Croes, Benny Nisbet, Don Mansur, Tico Croes, Mito Croes en Henny Eman, kregen het in die week van keihard onderhandelen voor elkaar om de toekomstige onafhankelijkheid voor Aruba te bewerkstelligen.
Dat deze inmiddels van het politieke toneel is verdwenen, doet niets af van de toenmalige prestatie, waaraan nog steeds door het Arubaanse volk met gepaste trots wordt herinnerd.

Een twintig jaar oude spotprent laat zien dat ook op Aruba zelf kritisch gekeken werd naar het gedrag van de politici

Door Marjanne Havelaar

De wens van Aruba tot een grotere mate van zelfbestuur is al heel oud. Reeds voor de komst van de olie-industrie in 1924 werden incidenteel klachten geuit over de achterstelling van Aruba door het koloniale bestuur op Curaçao. Weliswaar bestond al sinds 1865 een inspraakorgaan, de Raad van Politie, maar dat had weinig invloed, omdat vrijwel alle beslissingen aan de Gouverneur moesten worden voorgelegd. In de Raad hadden de gezaghebber zitting en twee landraden, die door een kleine groep gegoede Arubaanse burgers, de 'Shons van Playa', werden gekozen. Alleen mannen die over voldoende opleiding of inkomen beschikten, mochten stemmen. Zo waren er in 1929 slechts 253 stemgerechtigden op het eiland te vinden.
In dat jaar werd Henny Eman tot lid van de Raad van Politie gekozen. In tegenstelling tot zijn voorgangers, zette hij zich niet zozeer in voor de Shons, maar juist voor de belangen van de gewone burgers. De welvaart die door de olie-industrie werd meegebracht, versterkte de roep om zelfbestuur. Het werd als volstrekt onrechtvaardig beschouwd dat op Curaçao bepaald werd wat er met het op Aruba verdiende geld gebeurde, vooral toen bleek dat Aruba daar niet echt beter van werd. Honger en armoede tierden welig. Samen met collega landraad dokter Coco Arends, verzette Eman zich hevig, maar tevergeefs tegen de overheersing door het buureiland. In 1933 stuurde de Raad zelfs een telegram naar Koningin Wilhelmina, waarin verzocht werd om gemeentelijke zelfstandigheid voor Aruba. Op het verzoek kwam echter nooit antwoord en de roep om zelfstandigheid werd allengs zwakker.

DEKOLONISATIE

Tijdens de Tweede Wereldoorlog deed de behoefte aan bestuurlijke zelfstandigheid zich sterker dan tevoren voelen, niet alleen op Aruba, maar ook op Curaçao. Terwijl Nederland door de Duitsers was bezet, bleken de eilanden op eigen benen te kunnen staan. Ook Nederland zag in dat na de oorlog de koloniale verhoudingen zouden moeten veranderen en op 6 december 1942 verklaarde Koningin Wilhelmina vanuit Londen, dat na de oorlog de koloniale verhoudingen naar de eisen van de tijd gemoderniseerd zouden worden.
Na 1945 greep de dekolonisatie wereldwijd om zich heen. Ook op Aruba was de roep om inspraak en bestuurlijke zelfstandigheid luid te horen. Aanvankelijk leek het erop dat de strijd om de zelfstandigheid van Aruba gecombineerd kon worden met de strijd om autonomie voor Curaçao. Al in 1944 was een koninkrijkscommissie tot de conclusie gekomen dat de eilanden een eigen eilandsraad moesten krijgen en dat de bevoegdheden moesten worden uitgebreid. In 1946 werd het Arubaans zelfbestuur expliciet genoemd en gingen daarvoor ook op Curaçao stemmen op.

AUTONOMIE

Er ging een 'autonomiecommissie' naar Nederland. Het Arubaanse standpunt luidde als volgt: "Aruba zal nimmer genoegen nemen met een aan het eiland Curaçao ondergeschikte plaats in zijn nieuwe staatsrechtelijke structuur. Wij wensen als broer en zus en naast het eiland Curaçao samen te werken, tot heil van heel het gebiedsdeel, doch wij zullen met klem protesteren als eventueel de oude toestand zal zijn gehandhaafd."
Aanvankelijk leek het erop dat men in Nederland een gewillig oor trof. De Nederlandse regering beloofde de zelfstandigheid te vergroten en zond een parlementaire delegatie naar de West. Tijdens hun verblijf op Aruba werden de heren vergast op een demonstratie. De aard daarvan was echter zo feestelijk, met muziek en vlaggen, dat de delegatie niet door had hoe ernstig men het meende. De commissie constateerde dat Aruba in de toekomst 'de zaken in de eigen sfeer binnen het verband van het gebiedsdeel zal kunnen regelen'. Van gelijkwaardigheid tussen Aruba en Curaçao maakte men echter geen melding....Een slecht voorteken.
Uiteindelijk bleef Aruba ondergeschikt aan Curaçao, tot onvrede van de Arubanen. Vele acties en demonstraties werden georganiseerd. Op 18 maart 1948 werd een petitie voor afscheiding van Curaçao ondertekend door maar liefst 2147 Arubanen. Hun namen sieren nu het monument 18 maart.
De afscheidingsgedachte was echter definitief doorgebroken en bleef de volgende decennia de politieke agenda domineren. Het zou echter nog vijfendertig jaar duren voordat de vurige wens voor Arubaans zelfbeschikkingsrecht zou worden ingewilligd.

1983

Medio februari 1983 is de eensgezindheid ten aanzien van de onafhankelijkheid van Aruba nog ver te zoeken. Hoewel de MEP op dat moment de grootste partij is in de eilandsraad van Aruba, heeft de gele partij zich verre gehouden van de voorbereidingen voor de Ronde Tafel Conferentie (RTC) dat begin maart in Den Haag zal worden gehouden. Het voorbereidende werk is voor een groot deel gedaan door een werkgroep onder leiding van AVP-minister Mito Croes van Staatkundige Structuur. Hun voorstel was gericht op onafhankelijkheid op termijn, met in de tussentijd een aparte status voor Aruba. De MEP was juist voor behoud van het Antilliaanse verband, met evenveel zeggenschap voor zowel Aruba als Curaçao.

Ook de eilandsraad van Curaçao wenst zich niet aan het onderwerp te branden en weigert te overleggen over een mogelijk gezamenlijk standpunt van beide eilanden. Op 22 februari lukt het toch om de meeste betrokkenen op een lijn te krijgen. De consensus houdt in: 'De steun van alle eilanden voor een aparte status voor Aruba met een hechte en duurzame samenwerking met de andere eilanden op basis van het principe van eigen vrije wil. Voorts dat Aruba een eigen munteenheid krijgt en een boedelscheiding komt'. Niet alleen de eilanden, maar ook de centrale regering staan achter de bereikte consensus, die op 24 februari in de vorm van een protocol wordt ondertekend. Het enige dat nu nog moet gebeuren is Nederland overtuigen dat de Status Aparte zal geschieden op basis van de Arubaanse wensen.

Vooral het punt van de eigen munteenheid en dus een eigen Centrale Bank, moest in de voorbereidingsfase zwaar worden bevochten. Uiteindelijk zegevierde Mito Croes door te stellen dat het tegenstrijdig zou zijn om Aruba toe te staan een eigen economische politiek te voeren en het eiland tegelijkertijd te binden aan monetaire samenwerking met de andere eilanden. Daardoor zou namelijk het economische beleid van Aruba moeten worden afgestemd met de monetaire politiek van Curaçao, waardoor een eigen koers bij voorbaat onmogelijk wordt. De boedelscheiding is een logisch gevolg van de keuze voor een eigen Centrale Bank, die tenslotte over middelen moet kunnen beschikken.

Nederland staat vooralsnog op het standpunt dat er een monetaire unie zal worden gevormd tussen de zes Antilliaanse eilanden, ook bij een eventuele status aparte als overgang naar een onafhankelijkheid van Aruba. Blijft Aruba voet bij stuk houden, zo luidt het Nederlandse standpunt, dan zal het eiland met een zeer korte voorbereidingstijd de onafhankelijkheid tegemoet moeten zien. In Haagse politieke kringen heeft men zelfs al laten doorschemeren dat de RTC van zeer korte duur zal zijn, wanneer Aruba bij haar standpunt blijft.
De leider van de Arubaanse delegatie, Betico Croes, ziet echter in de harde stellingname van Den Haag op de RTC aanleiding om zelf ook krachtig op de eigen standpunten te blijven staan. Hij verklaarde zich voor geen geld op de knieën te laten dwingen door Nederland. "Als Nederland ons dwingt tot onafhankelijkheid op zeer korte termijn, dan moet dat maar", sprak hij voorafgaand aan de RTC.

Zodra de conferentie goed en wel begonnen is, blijkt dat de Nederlandse premier, Ruud Lubbers vastbesloten is een oplossing te forceren voor de 'Arubakwestie'. Hij zet de vorming van een monetaire unie bovenaan de agenda en daarmee is het uur aangebroken voor Aruba. Op 9 maart stelt Lubbers een ultimatum: als op die dag geen knopen worden doorgehakt, blaast hij de conferentie af. Hem is namelijk gebleken dat de discussies tussen, maar ook binnen de verschillende delegaties blijven voortduren, ondanks de eensgezindheid die van tevoren in het protocol was vastgelegd en hij wil dat daar een einde aan komt. Dan gaat de MEP overstag en sluit zich aan bij het standpunt van de rest van de Arubaanse delegatie: een eigen economisch en monetair beleid voor Aruba. De andere eilanden verklaren zich daar niet tegen te zullen verzetten en ook de Nederlandse minister Jan de Koning laat weten dat "die constructie niet bepaald zijn voorkeur geniet, maar dat er wellicht mee te leven valt".

Nu de grootste hobbel genomen is, gaat de rest van de onderhandelingen in een sneltreinvaart. Afgesproken wordt uiteindelijk dat Aruba op 18 maart 1996 onafhankelijk zal worden en vanaf 1 januari 1986 een aparte status als land binnen het Koninkrijk zal krijgen. Zoals bij ieder politiek akkoord is door alle betrokken partijen water bij de wijn gedaan. De Volkskrant typeerde de Ronde Tafel Conferentie dan ook volkomen terecht als 'een speurtocht naar een vierkante cirkel'. Aruba heeft gekregen wat ze wilde, maar wel tegen de prijs van een gigantische rijstebrijberg aan werkzaamheden, die zullen moeten worden verricht om het eiland om te vormen tot een zelfstandig land.

KOSTENPLAATJE

Tijdens de RTC wordt de Antilliaanse regering vertegenwoordigd door vijf ministers, namelijk minister-president Don Martina, vicepresident en minister van Financien Gilbert de Paula, Mito Croes, Leo Chance van Ontwikkelingssamenwerking en gevolmachtigde minister Marco de Castro. Namens het Curaçaose eilandgebied wordt een zware delegatie, bestaande uit maar liefst 22 mensen afgevaardigd. De plannen om dit gezelschap eerste klas naar Nederland te laten vliegen worden haastig aangepast, nadat in een artikel in de *Amigoe* wordt uitgerekend dat het reisje daarmee op een paar ton aan onkosten komt te staan.
Ook Aruba is flink vertegenwoordigd. Ook hier worden wenkbrauwen opgetrokken over het aantal mensen dat naar de RTC gaat in de context van de hoge kosten. Zo laat onderwijsvakbond Simar weten het onbegrijpelijk te vinden dat zoveel personen, waarvan de meerderheid nauwelijks weet waarover het gaat, naar Nederland vertrekken.
"Men gaat daarheen om over de toekomst van ons volk te beslissen, terwijl de meerderheid niet eens weet wat er gaande is in de ons omringende omgeving. Geld om de problemen op te lossen waar we reeds lang mee worstelen, wordt echter niet vrijgemaakt."